

De Toestand van het activisme in Augustus 1918.

In Augustus 1918 is het aktivisme op het punt eene door Duitschland erkende politieke instelling te verwezenlijken.

België is door eene reeks Duitse besluiten verdeeld in twee afzonderlijke bestuurlijke gebieden. De Belgische wetgevende en rechterlijke machten bestaan niet meer.

Ongetwijfeld is het een der gunstigste oogenblikken om op de puinen der Belgische instellingen den nieuwen Staat Vlaanderen op te bouwen. Het is waar dat de Raad van Vlaanderen nog geen wettig bestaan heeft, maar men weet dat de Duitse overheid geneigd is er eene Constituante van te maken.

De Gevolmachtigden, gekozen door den Raad, zijn erkend geworden door de Duitse overheid en voorzien geworden van hun mandaat door een besluit van 28 Januari 1918.

Al hebben zij geen wettig bestaan, toch vormen de activistische Gouwraden kaders in de provinciën.

De radikale vervlaamsching van Vlaanderen is voor goed op weg. Bij besluit van 9 Augustus 1917 is het Nederlandsch de eenige ambtelijke taal geworden; het vrij en het officieel lager onderwijs worden gansch vervlaamscht bij besluit van 4 Juni 1918 en Brussel zelf, alhoewel genietende van een overgangsmaatregel, zal van af 1926 aan dit besluit onderworpen worden.

Eindelijk beginnen de gemeentebesturen, welke de ernstigste hinderpalen voor het aktivisme zijn, stilaan overmand te worden. Een besluit heeft op 18 Maart 1918 het Gentsch Schepencollege afgesteld en het bestuur der stad overgemaakt aan een Duitschen burgemeester, aan denwelke kort nadien activistische schepenen toegevoegd werden.

De bemachtiging
van de
Gemeentebesturen.

Brussel, Antwerpen en Leuven schijnen kortelings hetzelfde lot te moeten ondergaan.

Op 18 Augustus 1918 heeft de Commissie van Gevolmachtigden zich met de Duitse overheid 't akkoord gesteld over de centralisatie van Brussel en de omliggende gemeenten, over de afstelling van hunne burgemeesters en schepencolleges, en over hunne vervanging door een burgemeester bijgestaan door burgemeesters-commissarissen, allen benoemd door de Duitschers (1). Die commissarissen zijn reeds aangeduid.

Voor Antwerpen en Leuven zijn de besprekingen minder gevorderd maar men mag toch een gelukkig einde verhoppen; mogelijke burgemeesters en schepenen worden ook voorgesteld.

Eindelijk is de zaak der Vlaamsche weermacht op goeden voet : op 12 September 1918 heeft de Overste van het Burgerlijk Bestuur SCHAIBLE toelating verleend tot het vormen van een eerste contingent van honderd man te Hasselt (2).

*
* *

Maar, al scheen de politieke toestand gunstig, de openbare meening bleef vijandig gekant.

(1) Verslag van Spincemaille, aangenomen door de Commissie van Binnenlandsche Zaken op 8 September 1918, blz. 302.

(2) Zie blz. 294.

De tweede Raad van Vlaanderen had eene echte poging gedaan om zijn toestand in het land te versterken.

BORMS, Gevolmachtigde van het Nationaal Verweer en FAINGNAERT, bestuurder van het Propagandabureau, waren de twee bijzonderste bezielers geweest van de propaganda.

Studiedagen.
Mei 1918.

Ten einde de werking van de vertrouwensmannen, van de propagandisten en van de aktivistische vereenigen te bakenen, werd in de maand Mei 1918 te Brussel eene belangrijke vergadering belegd, met het doel er de verschillende strekkingen van het aktivisme en het flamingantisme te onderzoeken, en aldus meer samenhang, en wie weet, misschien eene toenadering met de passivisten te verkrijgen (1).

De propaganda was fel versterkt geworden. In 411 gemeenten, dus in een vierde der Vlaamsche gemeenten, waren propagandakomiteeten of werkzame briefwisselaars ingesteld; het Midden-Bureau bracht de inlichtingen, de verklikkingen en de aanvragen tot straffen welke het ontving bijeen, en verzamelde eene ontzaglijke documentatie over de politieke gevoelens van de bevolking (2).

Propaganda-
brochuren.

De verzending van drukwerken en vlugschriften werd steeds grooter; in Augustus 1918 bedroeg de maandelijksche uitdeeling 600,000 exemplaren! Sommige van die vlugschriften hadden een aanzienlijken weerklank. De reeks «De Blijde Boodschap», opgesteld op raad van professor BEYERLE (3) op de Zivilverwaltung, was een der meest gebruikte: alle Zondagen werd er aan de deur der kerken een «evangelie» uitgedeeld dat in den volksgeest het Vlaamsch aktivisme en het kristelijk geloof trachtte te vermengen; die handige propaganda was gesteund op de bekende spreuk: «Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus».

Ontvangst van de
Afgvaardigden
van de Frontpartij.

De «Yzerreeks» ook, werd een der grondvesten van de propaganda. Op 10 Mei 1918 had de Commissie van Gevolmachtigden eenige overloopers van het Belgisch leger plechtig ontvangen, dewelke zoogezegd de Vlaamsche Frontpartij vertegenwoordigden (4).

Zij brachten opheffarend nieuws mede: het leger had het vertrouwen verloren; onder de leiding van een genaamden ADIEL DE BEUKELAERE was in het leger eene krachtige partij ontstaan, 60,000 leden tellende! Indien de zelfstandigheid van Vlaanderen werd uitgeroepen kon men ervan verzekerd zijn dat de soldaten zouden ophouden met vechten en dat het leger in elk geval buiten staat zou gesteld worden den strijd voort te zetten, door de revolutie welke de Frontpartij zou ontketenen.

De vijandschap tegen Duitschland was verdwenen in het leger; de Koning en de Koningin hadden de volksgezindheid verloren en de republikeinsche gedachte had haar weg gemaakt (5).

Zulke wonderbare openbaringen brachten het vertrouwen terug bij de aktivisten. BORMS had die overloopers in eene hartroerende rede verwelkomd: «Men heeft U opgeëischt om den staat België te verdedigen; dat was een kunstmatig vaderland, dat men U in het jaar 1830 geschapen heeft. Maar den vaderlandschen grond, dien onze Vlaamsche voorouders met hun bloed hebben verdedigd, aan de bevrijding van dat vaderland zult gij met nog meer moed en nog meer liefde medewerken. In deze

(1) Verslag van de Studiedagen, Mei 1918, blz. 387 en volg.

(2) Zie: Het Centraal Bureau voor Propaganda, blz. 342 en volg.

(3) Prof. Beyerlé der Hoogeschool van Göttingen was in 1915 en 1916 gelast met het inrichten van het aktivisme in de gevangenkampen in Duitschland; later was hij verbonden aan de Flamenpolitiek te Brussel (zie blz. 352, nota 1).

(4) Commissie van Gevolmachtigden, 10 Mei 1918: ontvangst der afgevaardigden van de Frontpartij, blz. 179 en volg.

(5) Zooals de houding van het Belgisch leger tijdens het offensief van 1918 bewezen heeft, waren die «openbaringen» enkel zuivere inbeelding. De Frontpartij vertegenwoordigde slechts eene geringe minderheid Vlaamsche soldaten.

oogenblikken blijven wij trouw verbonden, zijn wij één in ons voelen en één in ons willen. Als men ons leven eischt voor Vlaanderen zullen wij het geven ! »

Zulke schoone dingen verdienden verspreid te worden; er werden brochuren van gedrukt welke de « Yzerreeks » vormden (1) en men maakte er gebruik van tijdens de meetingen welke de vaandelvluchtigen gaven.

Intusschen ondergingen de meetingen eene krisis. Men dacht ze op te wekken door redenaars in uniform te doen spreken, doch te vergeefs !

Meetingen.

In April en Mei daalde hun getal tot ongeveer 70. In Juni en Juli werd met behulp der Frontpartij eene nieuwe krachtinspanning gedaan : men kon 92 en 160 meetingen inrichten, maar het aantal toehoorders verminderde; de door de Duitschers openlijk toegestane bescherming aan de aktivistische redenaars (2) verwijderde in de dorpen meer en meer de bevolking (3).

De aktivistische vereenigingen gaven nochtans blijk van eene echte werkzucht : Jong-Vlaanderen behield een uitzonderlijke politieke rol; TACK, voorzitter van de Gevolmachtigden en DE VREESE, voorzitter van den Raad van Vlaanderen, waren er lid van. Ook was zijn invloed beslissend en drong het zich op aan de Unionisten, welke met het programma der Zes Punten te stemmen, de zienswijze der Jong- Vlamingen aannamen.

Aktivistische vereenigingen.

Te Gent werden bijzonder belangrijke groepen gesticht; de Gouwraad van Oost-Vlaanderen was de eenige werkzame; hij hield zich hoofdzakelijk bezig met propaganda. Men heeft aan hem de stichting te danken van den « Nationalistischen Bond » (4) welke 4,236 leden telde, een blad en eene reeks onderafdeelingen bezat; alsook van de Nationalistische Voorwacht, welke 1,042 leden had.

De « Vlaamsche Voorwachten » (5) richtten zich in in het gansche land; het waren vereenigingen van krijgsvorbereiding, ingedeeld in afdeelingen met kader en krijgsvorschriften. In de maand Augustus 1918 vereenigden zich 20 afdeelingen te Antwerpen en vormden de « Vereeniging van de Noordelijke Voorwachten » (de afdeelingen ingericht in het Etappengebied, 't is te zeggen in de beide Vlaanderen, niet medegegeld).

Niettegenstaande alles, bereikte de politieke propaganda slechts weinig menschen. Om tot het doel te geraken zocht men de voedingskrisis aan te wenden en door ekonomische voordeelen aanhangers te winnen.

Het is derwijze dat de « Arbeidersgemeenschappen » (6) bestemd om het socialisme te ontwrichten, 3,000 leden vereenigden te Merxem; in het overige deel van het land leed hunne poging schipbreuk : in de 15 gestichte afdeelingen wierf men slechts weinig leden.

Het was vooral de krachtige vereeniging « Volksopbeuring » (7), welke eene maandelijksche toelage van 12,500 frank ontving (8), welke het middenpunt was van de ekonomische propaganda. Zij telde 70 afdeelingen en had eene reeks werken ingericht: kinderbescherming, kleeding en voeding, werkbeurzen, hulpbank, schamele armen; hulp aan oorlogsgebrekkigen, Soldatentrost.

Volksopbeuring.

(1) Die brochuren werden rechtstreeks betaald door de Zivilverwaltung (zie brief van Faingnaert, 3 September 1918, blz. 344).

(2) Borms had die bescherming gevraagd in een brief op 18 Februari 1918 aan Graaf Harrach geschreven, blz. 355.

(3) Propaganda, blz. 348 en volg.

(4) Blz. 373.

(5) Blz. 374.

(6) Blz. 375.

(7) Activistische vereenigingen, Volksopbeuring, blz. 375 en volg.

(8) De begroting van Volksopbeuring was vastgesteld na overleg van de aktivistische overheden met het Duitsch bestuur. (Zie blz. 376.)

Eene onderafdeeling « Volksontwikkeling » moest de grondslagen leggen voor eene Volks-Hoogeschool.

Maar voor alles hield Volksopbeuring zich onledig met de bevoorrading; gemachtigd om magazijnen te openen, bezat zij er 171 in de provincie Antwerpen alleen. Begiftigd met de burgerlijke persoonlijkheid, zag zij zich het recht toekennen der bedeeling van sommige inlandsche levensmiddelen, zooals boter. De Raad van Vlaanderen gelukte er zelfs in haar het monopolie te doen verkrijgen van de bedeeling der in het land voortgebrachte voedingswaren. Om recht te hebben op de bedeelingen van Volksopbeuring, moest men eerst de toetredingsformule tot den Raad van Vlaanderen onderteekenen. Het aanwervingsmiddel dat aldus in haar bereik gesteld werd was ontzaglijk. Het wekte de verontwaardiging van de bevolking; de Spaansche en Hollandsche gezanten teekenden verzet aan en de op honger berekende propaganda kon niet uitgevoerd worden (1).

Men had reeds dezelfde list beproefd door aan L. MEERT de kolenverdeeling aan de bevolking toe te vertrouwen; tegenover het verzet der openbare meening had de Deutsche Overheid dit voorrecht aan de « Kolenverdeeling » moeten onttrekken.

De propaganda had wel goed aangevoerde en door een goed ingelicht en werkzaam middenbestuur aan den gang gehouden kaders kunnen inrichten, maar zij had het publiek niet vermogen te winnen.

In Holland kende het aktivisme denzelfden tegenslag (2) en in de krijgsgevangenkampen had BORMS, tijdens zijne reis in Juli-Augustus 1918, kunnen vaststellen dat de groote meerderheid van de Vlamingen beslist vijandig bleven, niet alleen aan het Vlaamsch nationalisme, maar zelfs aan de gedwongen vervlaamsching (3).

De krisis welke in de maand Augustus uitbrak en welke er den Raad van Vlaanderen toe bracht de hervorming van het aktivisme in handen van den Deutschen Generaal-Gouverneur te geven, beantwoordde aan de krisis welke het aktivisme onderging in het gansche land.

Van dit oogenblik af was de proefneming geëindigd : er was niets te verwachten van de medewerking van de Vlamingen. De verklaringen over de onafhankelijkheid van Vlaanderen klinken valsch vermits Vlaanderen van die zoogenaamde onafhankelijkheid niet wil weten. Er blijft dus slechts eene uitkomst aan den Raad van Vlaanderen : de Deutsche Generaal-Gouverneur eenvoudig laten beslissen; 't is wat hij doet.

(1) Zie bureel, zitting van 13 Augustus 1918, blz. 105.

(2) Propaganda in het buitenland, blz. 413 en volg.

(3) Taalstatistiek betrekkelijk de briefwisseling van de Vlaamsche krijgsgevangenen et Göttingen, blz. 412.

Bewijsstukken voor de geschiedenis van den oorlog in België

Het Archief
van den
Raad van Vlaanderen

Uitgegeven door den
Nationalen Bond voor de Belgische Eenheid

BRUSSEL

Drakkerij Oud-Huis Th. DEWARICHET
16, Wilde-Woudstraat

Uitgever H. LAMERTIN
1, Coudenbergstraat

1929